

ULUSLARARASI SPOR ORGANİZASYONLARINA KATILAN SPORCULARIN SPORDA AHLAKTAN UZAKLAŞMA VE SPORTMENLİK DAVRANIŞLARININ İNCELENMESİ

¹Halil Erdem AKOĞLU^{ABCDE}

²Erdem AYYILDIZ^{ABCDE}

²Hakan SUNAY^{ABCDE}

A Çalışma Deseni (Study Design)

B Verilerin Toplanması (Data Collection)

C Veri Analizi (Statistical Analysis)

D Makalenin Hazırlanması (Manuscript Preparation)

E Maddi İmkânların Sağlanması (Funds Collection)

Özet: Spor branşlarının her birinin kendine özgü bir sistemi, uyulması gereken kuralları, yarışma-karşılaşma alanı ve biçimleri vardır. Bir sporu benimsemek ve onu yapmayı istemek daha baştan onun tüm kurallarını kabul etmeyi, onlara uymayı, onlara karşı çıkmamayı, onları savunmayı gerektirmektedir. Çeşitli nedenlerle sporcularda yaratılan ya da sporcunun kişiliğinde var olan bu aşırı kazanma sporcunun sportif ahlaktan uzaklaşmasına etki etmektedir. Bu çalışmanın amacı uluslararası organizasyonlara katılan sporcuların, sporda ahlaktan uzaklaşma ve sportmenlik düzeylerinin incelenmesidir. Araştırma da nicel yöntem kullanılmıştır. Amaç doğrultusunda genel tarama desenlerinden biri olan ilişkisel tarama modeli kullanılmıştır. Seçkisiz olmayan örnekleme yöntemlerinden ölçüt örnekleme yöntemi kullanılarak oluşturulan çalışma grubu 164 milli sporcudan oluşmaktadır. Katılımcıların, sporda ahlaktan uzaklaşma düzeylerinin incelenmesi için Boardley ve Kavussanu (2008) tarafından geliştirilen ve Gürpınar (2015) tarafından Türk kültürüne uyarlanan “Sporda Ahlakdan Uzaklaşma Ölçeği” kullanılmıştır. Sportmenlik düzeylerinin incelenmesi için ise Vallerand ve arkadaşlarının (1997) geliştirdiği ve Sezen-Balçıkanlı (2010) tarafından Türkçe’ye uyarlanan “Çok Boyutlu Sportmenlik Yönelimi Ölçeği” kullanılmıştır. Demografik bilgilerde bulunan cinsiyet, yaş, eğitim durumu, gelir durumu, yaşamının çoğunu geçirdiği yer ve spor yılı gibi değişkenler incelenmiş, yapılan analizler sonucunda ahlaktan uzaklaşma ve sportmenlik değişkenleriyle arasında anlamlı bir fark bulunamamıştır. Sporda ahlaktan uzaklaşma ve sportmenlik düzeyleri arasındaki ilişki için yapılan korelasyon analizi sonucunda sporcuların ahlaktan uzaklaşma ve sportmenlik görüşleri arasında negatif ilişki olduğu saptanmıştır. Bu çalışmanın sonucuna göre, katılımcıların ahlaktan uzaklaşma düzeyleri arttıkça sportmenlik davranışları azalmaktadır. Katılımcıların genel itibarıyla sporda sorumluluklara ve sosyal normlara bağlı oldukları, kurallara ve yönetime saygılı oldukları söylenebilir. En düşük ortalama rakiplerine saygı yönelimi boyutuna ait olsa da ortalama düzeyin üzerinde çıkması olumlu olarak değerlendirilmektedir.

Anahtar Kelimeler: Sportmenlik, Spor shlakı, Fairplay, Ahlakdan uzaklaşma

¹ Sorumlu yazar, Ankara Üniversitesi, Spor Bilimleri Fakültesi, Spor Yöneticiliği Bölümü erdemakoglu@hotmail.com

² Ankara Üniversitesi, Spor Bilimleri Fakültesi, Spor Yöneticiliği Bölümü

INVESTIGATION OF MORAL DISENGAGEMENT IN SPORT AND SPORTSPERSONSHIP BEHAVIOR OF ATHLETES PARTICIPATING IN INTERNATIONAL SPORT ORGANIZATIONS

Abstract: Each branch of sports has its system, rules to be complied with, competition area, and forms. Adopting a sport and wanting to do it requires accepting all its rules from the beginning, obeying them, not opposing them, and defending them. Excessive desire to win which has been created in athletes for various reasons, or existing in the athlete's personality, affects the athlete's departure from sportive morality. The present study aimed to investigate sportspersonship behavior and moral disengagement in the sport of athletes who participated in international sports organizations. The quantitative method was used in the research. Relational screening model, which is one of the general survey models, was used for the purpose. The study group consisted of 164 national athletes who were selected according to non-random sampling methods (criterion sampling method). In order to examine the levels of disengagement from morality in sport, the "The Moral Disengagement in Sport Scale" developed by Boardley and Kavussuan (2008) and adapted to Turkish culture by Gürpınar (2015) was used. The "Multidimensional Sportspersonship Orientation Scale-Msos" developed by Vallerand et al. (1997) and adapted to Turkish by Sezen-Balçikanlı (2010) was used for the study of sportspersonship levels. Demographic variables such as gender, age, educational status, income status, the place where most of his life and sports year were analyzed, and no significant differences were found between disengagement from morality in sport and sportspersonship variables as a result of the analyses. The results of Pearson correlation analysis showed that there was a negative correlation between disengagement from morality in sport and sportspersonship views of individuals. According to the results, sportspersonship behaviors reduced as the levels of disengagement from morality increased. It can be said that the participants generally depend on the responsibilities and social norms in the sport and respect the rules and management. Even though it belongs to the sub-dimension of respect to the lowest average rivals, it was considered positive if it exceeds the average level.

Keywords: Sportspersonship, Sports ethics, Fair play, Moral disengagement

SUMMARY

Introduction: The concept of sportspersonship is generally related to normative standards about the socio-moral relationship in sports. Sportspersonship describes the virtuous behavioral tendencies that suggest how to behave under the spirit of sport. In a simple definition, the concept of sportspersonship relates to how athletes tend to play the game (Süzen-Balçikanlı and Yıldırım, 2011). Each branch of sports has its system, rules to be complied with, competition area, and forms. Adopting a sport and wanting to do it requires accepting all its rules from the beginning, obeying them, not opposing them, and defending them (Erdemli, 2006). Excessive desire to win, or the desire to win, which has been created in athletes for various reasons, or existing in the athlete's personality, affect the athlete's departure from sportive morality (Türksoy Işım, Güvendi, and Toros, 2019). **Purpose:** This study aimed to examine moral disengagement in sport and sportspersonship behavior of athletes participating in international sports organizations. **Method:** The quantitative method was used in the research. The relational screening model, which is one of the general survey models, was used for the purpose (Karasar, 2016). The study group consisted of 164 national athletes (Mean age=22,52±4,81) who were selected according to non-random sampling methods (criterion sampling method). In order to examine the levels of disengagement from morality in sport, the "The Moral Disengagement in Sport Scale" developed by Boardley and Kavussuan (2008) and adapted to Turkish culture by Gürpınar (2015) was used. The "Multidimensional Sportspersonship Orientation Scale-Msos" developed by Vallerand et al. (1997) and adapted to Turkish by Sezen-Balçikanlı (2010) was used for examining sportspersonship levels. SPSS 24 software was used to evaluate the obtained data. In order to determine the distribution of

personal information, percentage and frequency distributions of the data were examined. Normality distributions of the data were determined according to Skewness and Kurtosis values, and T-test and ANOVA tests were performed as the data had a normal distribution. Besides, Pearson Correlation analysis was used to determine the relationships between moral disengagement and sportsmanship orientation. The significance level was accepted as $p < 0.05$. **Findings:** The mean age of the participants was 22.52 ± 4.81 . Moreover, 76.2% of the participants were women ($n = 125$), while 64% ($n = 105$) had associate / bachelor's degree education. While 62.8% ($n = 103$) of the respondents stated that their income level was medium, 67.1% of the participants spent most of their lives in metropolitan cities ($n = 110$). Besides, the average sports year of the participants was 11.15 ± 5.93 . Demographic variables such as gender, age, educational status, income status, the place where most of his life and sports year were analyzed, and no significant differences were found between disengagement from morality in sport and sportsmanship variables. The results of Pearson correlation analysis showed that there was a negative correlation between disengagement from morality in sport and sportsmanship views of individuals. **Conclusion:** According to the results of this study, sportsmanship behaviors reduce as the levels of disengagement from the morality of participants increase. It can be said that the participants generally depend on the responsibilities and social norms in the sport and respect the rules and management. Even though it belongs to the sub-dimension of respect to the lowest average rivals, it is considered positive if it exceeds the average level. In this study, sportsmanship behaviors and moral disengagement in sport levels of only national athletes were examined. In future studies, the difference between sportsmanship behaviors and moral disengagement in the sport of national athletes and non-national athletes can be divided according to individual and team sports.

1. GİRİŞ

Sporda centilmenlik ülkemizde daha yaygın olarak sportmenlik kavramı adıyla kullanılmaktadır. Sportmenlik, bireylerin sıkı çalışmak, ellerinden gelenin en iyisini yapmak için ve sosyal normlara, kurallara, görevlilere ve rakiplere saygı gösterme derecesine göre belirlenir. Sportmenlik kavramı, genellikle sporda ahlaki yargılar ve davranışlarla ilgili olan adalet ve saygı algılarını kapsamaktadır. Popüler inanç, sporun saygıyı teşvik ederek, kuralları güçlendirerek ve karakter oluşturarak ahlaki geliştirdiğini göstermektedir (Shrout, Voelker, Munro ve Kubitz, 2017; Kavussanu, 2008; Shields, LaVoi, Bredemeier ve Power, 2007).

Uluslararası Sportmenlik Birliği, dünyada sportmenliğin yayınlanması adına 8 madde belirlemiştir. Bunlar; “sağlıklı bir vücut için sağlam ruhlu ve açık fikirli olmak”, “sporunun kendisini formda tutması”, “öfkesini kontrol etmesi”, “kurallara uymak”, “takım arkadaşlarına bağlı kalmak”, “kazanınca övünmemek”, “oyunda şiddetten sakınmak” ile “mağlubiyette yıkılmamak” şeklinde maddelerden oluşmuştur (Koç, 2013).

Her bir spor branşının uyulması gereken kuralları, müsabaka alanı ve kendine özgü bir sistemi bulunmaktadır. Bir sporu benimsemek onun kurallarına uymayı ve onu bütün zorluklarıyla benimsemeyi en baştan kabul etmeyi gerektirmektedir (Erdemli, 2006). Çeşitli nedenlerle sporcularda meydana gelen ya da sporunun doğasında var olan aşırı kazanma isteği ya da hırsı sporunun sportif ahlaktan uzaklaşmasına etki etmektedir (Türksoy Işım, Güvendi ve Toros, 2019). Örneğin sporda bazen takımın menfaati için hakeme yalan söylemek, topun kendinden

çıkışını söylememek sporcular tarafından takım menfaati olarak değerlendirilip kabul edilir bir davranış olarak görülebilmektedir (Gürpınar, 2015).

Fiske (2004), ahlaktan uzaklaşmayı ahlaki tepkileri insanlık dışı davranışlardan ayırarak ve kendi kendini kınama mekanizmasını etkisiz hale getirerek, etik standartların belirli bir bağlamda kendi başına geçerli olmadığına ikna etme süreci olarak tanımlamaktadır (Fiske, 2004' den aktaran Schofield, Rhind ve Blair, 2017). Ahlaktan uzaklaşma Bandura'nın (1991) ahlaki düşünce ve eylemin sosyal bilişsel teorisinde temel bir yapıdır. Bu teoride bireylerin sosyalleşme sırasında suç oluşturan davranışı değerlendiren öz tepkiler yoluyla önceden hesaplanan ahlaki standartlar geliştirdiğini ileri sürülmüştür. Bununla birlikte, aynı ahlaki standartlara sahip bireyler tarafından farklı davranışlara izin veren ahlaktan uzaklaşma mekanizmalarının kullanılmasyla, kendilerine yönelik yaptırımlar, ayıplanabilir davranışları meşrulaşabilmektedir. Bu sosyal norm, sakatlanan rakip oyuncuya yardım etmek ya da performansı kötü olan takım arkadaşına cesaret vermek ve desteklemek gibi olumlu davranışlar gösterebilirken, rakibi ve hakemi aldatmak, kışkırtmak ve rakip oyuncuların sakatlanmasına neden olmak gibi olumsuz durumlara da neden olabilmektedir (Bandura 1991' den aktaran Kavussanu, 2006). Örneğin müsabaka içerisinde bazen takımın kazanması için hakeme yalan söylemek, topun kendinden çıktığını söylememek sporcular tarafından takım menfaati olarak değerlendirilip kabul edilir bir davranış olarak görülebilmektedir (Gürpınar, 2015).

Bandura (1999)' a göre ahlaktan uzaklaşmanın 8 mekanizması bulunmaktadır. Bunlar ahlaksızlığı meşrulaştırma, örtmeceli sınıflandırma, avantajlı karşılaştırma, sorumluluğun yer değiştirmesi, sorumluluğun dağılması, sonuçların saptırılması, insani özelliklerden uzaklaşma ve suça dayanak oluşturmaktır.

Ülkemizde sportmenlik (Güllü ve Şahin, 2018; Koç ve Seçer, 2018; Efek, Sivrikaya ve Sadık, 2018; Gürpınar ve Kurşun, 2013; Koç, 2013) ve ahlaktan uzaklaşma (Gürpınar, 2015; Küçükali, Aydemir ve Gürpınar, 2017 ve Türksoy Işım ve ark., 2019) kavramına yönelik sınırlı sayıda çalışma bulunmaktadır. Ancak sporcuların sportmenlik ve ahlaktan uzaklaşma davranışının doğrudan ölçüldüğü bir çalışmaya rastlanamamıştır. Sporcuların ahlaki ve antisosyal davranışlardaki ahlaki faktörlerinin tanımlanması, sporda hile ve ahlak dışı hareketlere yol açan süreçleri anlamak için esastır (Mallia, Lucidi, Zelli, Chirico ve Hagger, 2019).

Yapılan araştırmalar sonucunda, spor ortamındaki ahlaktan uzaklaşma mekanizmaları çeşitli çalışmalarla incelenmiş ve sporcuları saldırganca ve suç teşkil eden davranışlara iten sebeplerin nasıl azaltılabileceği anlaşılmasına çalışılmıştır. Türk toplumundaki ahlaktan uzaklaşma ile ilgili davranışların ise her gün yazılı ve görsel basında gündeme geldiği gözlemlenmiştir (Gürpınar, 2015). Bu nedenle, sorunların daha güvenilir ve geçerli bir biçimde ortaya konulabilmesi için sportmenlik ve sporda ahlaktan uzaklaşma alanında daha fazla çalışma yapılması gerektiği düşünülerek, çalışmamızın bu alanda önemli olduğu düşünülmektedir.

2.YÖNTEM

Araştırma da nicel yöntem kullanılmıştır. Amaç doğrultusunda genel tarama desenlerinden biri olan ilişkisel tarama modeliyle yapılmıştır (Karasar, 2016).

Araştırma Grubu: Bu çalışmanın araştırma grubunu uluslararası spor organizasyonlarında aktif olarak yarışan milli takım sporcuları oluşturmuştur. Grup oluşturulurken seçkisiz olmayan örnekleme yöntemlerinden ölçüt örnekleme yöntemi kullanılmıştır (Büyüköztürk, Kılıç Çakmak, Akgün, Karadeniz ve Demirel, 2017). Araştırmaya gönüllü olarak katılmayı kabul eden 125 erkek, 39 kadın olmak üzere toplam 164 milli takım sporcusu katılmıştır.

Veri Toplama Aracı: Veri toplama aracı olarak anket yönteminden yararlanılmıştır. Üç bölümden oluşan anketin birinci bölümünde kişisel bilgi formu, ikinci bölümünde Gürpınar (2015) tarafından Türkçe'ye uyarlaması yapılan "Sporda Ahlaktan Uzaklaşma Ölçeği" ve üçüncü bölümünde ise Balçikanlı (2010) tarafından Türk kültürüne uyarlaması yapılan "Çok Boyutlu Sportmenlik Yönelimi Ölçeği" kullanılmıştır.

Kişisel Bilgi Formu: Bu bölümde katılımcıların kişisel bilgilerine yönelik toplam 7 soru yer almıştır. Bu değişkenler; yaş, cinsiyet, eğitim durumu, gelir düzeyi, spor branşı, spor yılı ve yaşamının büyük bölümünü geçirdiği yer olarak yer almıştır.

Sporda Ahlaktan Uzaklaşma Ölçeği: Boardley ve Kavussanu (2008) tarafından sporcuların ahlaktan uzaklaşma mekanizmalarını ölçmek üzere geliştirilmiş ölçeğin Türkçe geçerlik ve güvenilirlik çalışması Gürpınar (2015) tarafından yapılmıştır. Ölçek 7'li Likert tipi bir ölçektir. Hiç katılmıyorum (1), katılmıyorum (2), biraz katılmıyorum (3), tarafsızım (4), biraz katılıyorum (5), katılıyorum (6) ve tamamen katılıyorum (7) şeklinde puanlanan 8 maddeli ve tek faktörlüdür. Maddelerin tümü olumsuz anlam taşımaktadır. Ölçekten alınan yüksek puanlar, sporcuların daha çok ahlaktan ayrıldıkları anlamına gelmektedir.

Çok Boyutlu Sportmenlik Yönelimi Ölçeği: Vallerand, Briere, Blanchard ve Provencher (1997) tarafından geliştirilen ölçeğin Türkçe geçerlik ve güvenilirliği Sezen-Balçikanlı (2010) tarafından yapılmıştır. Ölçek orijinalinde 25 madde ve 5 alt boyuttan oluşurken Türkçe geçerlilik ve güvenilirlik analizi sonucu 5 madde ölçekten çıkarılmıştır. Ölçek Türkçe formunda 5'li likert tipi olup 20 maddeden oluşmaktadır. Ölçek sosyal eğilim, kurallara saygı, sorumluluk ve rakibe saygı alt boyutlarını içermektedir.

Araştırmanın verilerine ilişkin ölçüm aracının güvenilirlik analizi sonuçları Tablo 1'de verilmiştir.

Tablo 1. Sporda ahlaktan uzaklaşma ölçeği ile çok boyutlu sportmenlik yönelimi ölçeği alt boyutları güvenilirlik analizi

Ölçekler	Alt boyutlar	Maddeler	α
Sporda Ahlaktan Uzaklaşma Ölçeği		8 madde	0,67
Çok Boyutlu Sportmenlik Yönelimi Ölçeği	Sosyal Normlara Uyum	5 madde	0,85
	Kurallar ve Yönetime Saygı	5 madde	0,74
	Sporda Sorumluluklara Bağlılık	5 madde	0,85
	Rakibe Saygı	5 madde	0,74
	Toplam Ölçek	20 madde	0,89

Verilerin Analizi : Elde edilen verilerin değerlendirilmesi için SPSS 24 paket programı kullanılmıştır. Kişisel bilgilerin dağılımlarını belirleyebilmek için verilerin yüzde ve frekans dağılımlarına bakılmıştır. Verilerin normallik dağılımları Çarpıklık (Skewness) ve Basıklık (Kurtosis) değerlerine göre belirlenmiş ve normal dağılım gösteren verilere T-testi, ANOVA testi yapılmıştır. Ayrıca katılımcıların sporda ahlaktan uzaklaşma ölme aracı ile sportmenlik yönelimi ölçeği arasındaki ilişkilerin tespitinde Pearson Korelasyon analizi kullanılmıştır. Anlamlılık düzeyi ise $p<0,05$ olarak kabul edilmiştir.

3.BULGULAR

Bu bölümde araştırma verileri ile bulgulara yer verilmektedir.

Tablo 2. Tanımlayıcı istatistikler

Değişken	Grup	f	%	Toplam	\bar{x}	S	En az	En çok
Cinsiyet	Kadın	39	23,8	164				
	Erkek	125	76,2					
Eğitim	Lise	47	28,7	164				
	Önlisans/Lisans	105	64,0					
	Lisansüstü	12	7,3					
Gelir Durumu	Kötü	36	22,0	164				
	Orta	103	62,8					
	İyi	25	15,2					
Yaşamın çoğunu geçirdiği yer	Büyükşehir	110	67,1	164				
	İl	35	21,3					
	Kasaba/İlçe	17	10,4					
	Köy	2	1,2					
Yaş				164	22,52	4,81	17	36
Spor Yılı				164	11,15	5,93	2	28

Tablo 2 incelendiğinde $22,52\pm 4,81$ yaş ortalamasına sahip katılımcıların %76,2'sinin kadın ($n=125$), %64'ünün ($n= 105$) önlisans/lisans seviyesinde eğitime sahip olduğu

belirlenmiştir. Katılımcıların %62,8'i (n=103) gelir düzeyini orta seviye olarak belirtirken yine katılımcıların %67,1'i yaşamlarının büyük kısmını büyük şehirlerde (n=110) geçirmişlerdir. Ayrıca katılımcıların spor yılı ortalama $11,15 \pm 5,93$ olarak ortaya çıkmıştır.

Tablo 3. Ahlaktan uzaklaşma ölçeği ve çok boyutlu sportmenlik yönelimi ölçeği alt boyutları arasında Korelasyon (Pearson) analizi

Değişkenler	Sporda			
	Sosyal Normlara Uyum	Kurallar ve Yönetime Saygı	Sorumluluklara Bağlılık	Rakibe Saygı
Ahlaktan Uzaklaşma	-0,28**	-0,33**	-0,26**	-0,17*
n= 164	**p<0,01			

Tablo 3'de ahlaktan uzaklaşma ve çok boyutlu sportmenlik yönelimi ölçeği alt boyutları arasındaki ilişkiler incelenmiştir. Bulgulara göre ahlaktan uzaklaşma değişkeni ile sosyal normlara uyum, kurallar ve yönetime saygı, sporda sorumluluklara bağlılık ve rakibe saygı alt boyutları arasında anlamlı düşük düzey negatif ilişkiler tespit edilmiştir. Katılımcıların ahlaktan uzaklaşma düzeyleri arttıkça sportmenlik davranışları azalmaktadır.

Tablo 4. Cinsiyet değişkenine göre ahlaktan uzaklaşma ölçeği ve çok boyutlu sportmenlik yönelimi ölçeği alt boyutları t-testi analizi

Değişkenler	Cinsiyet	N	\bar{x}	S	sd	t	p
Ahlaktan Uzaklaşma	Kadın	39	2,47	0,93	162	1,916	0,06
	Erkek	125	2,81	1,06			
Sosyal Normlara Uyum	Kadın	39	4,39	0,66	162	-0,630	0,53
	Erkek	125	4,32	0,58			
Kurallar ve Yönetime Saygı	Kadın	39	4,22	0,65	162	-1,954	0,06
	Erkek	125	4,04	0,44			
Sporda Sorumluluklara Bağlılık	Kadın	39	4,68	0,51	162	-1,206	0,23
	Erkek	125	4,57	0,43			
Rakibe Saygı	Kadın	39	4,04	0,66	162	0,484	0,62
	Erkek	125	4,10	0,71			

*p<0.05

Tablo 4'de cinsiyet değişkeni ile ahlaktan uzaklaşma ve çok boyutlu sportmenlik yönelimi alt boyutları arasındaki farklılıklar incelenmiştir. Tabloya göre ahlaktan uzaklaşma ve sportmenlik yönelimi alt boyutlarında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmamıştır (p>0,05).

Tablo 5. Öğrenim durumu değişkenine göre ahlaktan uzaklaşma ölçeği ve çok boyutlu sportmenlik yönelimi ölçeği alt boyutları Anova testi analizi

Değişkenler	Grup	N	\bar{x}	S		ANOVA				
						KT	sd	KO	F	p
Ahlaktan Uzaklaşma	1. Lise	47	2,86	0,99	G. Ara.	2,05	2	1,02	1,073	0,34
	2. Önlisans/Lisans	105	2,70	0,95	G. İçi	153,87	161	0,95		
	3. Lisansüstü	12	2,42	1,09	Top.	155,92	163			
Sosyal Normlara Uyum	1. Lise	47	4,22	0,80	G. Ara.	0,78	2	0,39	0,933	0,39
	2. Önlisans/Lisans	105	4,38	0,57	G. İçi	67,42	161	0,41		
	3. Lisansüstü	12	4,35	0,53	Top.	68,20	163			
Kurallar ve Yönetime Saygı	1. Lise	47	4,04	0,70	G. Ara.	0,14	2	0,07	0,190	0,82
	2. Önlisans/Lisans	105	4,10	0,57	G. İçi	61,55	161	0,38		
	3. Lisansüstü	12	4,13	0,65	Top.	61,69	163			
Sporda Sorumluluklara Bağlılık	1. Lise	47	4,49	0,65	G. Ara.	1,04	2	0,52	2,149	0,12
	2. Önlisans/Lisans	105	4,63	0,40	G. İçi	39,07	161	0,24		
	3. Lisansüstü	12	4,78	0,46	Top.	40,11	163			
Rakibe Saygı	1. Lise	47	4,02	0,73	G. Ara.	0,36	2	0,18	0,401	0,67
	2. Önlisans/Lisans	105	4,12	0,63	G. İçi	73,32	161	0,45		
	3. Lisansüstü	12	4,01	0,73	Top.	73,69	163			

*p<0.05

Tablo 5 incelendiğinde eğitim durumu değişkeni ile ahlaktan uzaklaşma ve çok boyutlu sportmenlik yönelimi alt boyutları arasındaki farklılıklar incelenmiştir. Tabloya göre ahlaktan uzaklaşma ve sportmenlik yönelimi alt boyutlarında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmamıştır ($p>0,05$).

Tablo 6. Gelir durumu değişkenine göre ahlaktan uzaklaşma ölçeği ve çok boyutlu sportmenlik yönelimi ölçeği alt boyutları Anova testi analizi

Değişkenler	Grup	N	\bar{x}	S		ANOVA				
						KT	sd	KO	F	p
Ahlaktan Uzaklaşma	1. Kötü	36	2,61	0,95	G. Ara.	3,43	2	1,71	1,813	0,16
	2. Orta	103	2,83	1,00	G. İçi	152,49	161	0,94		
	3. İyi	25	2,46	0,84	Top.	155,92	163			
Sosyal Normlara Uyum	1. Kötü	36	4,29	0,68	G. Ara.	0,11	2	0,05	0,136	0,87
	2. Orta	103	4,35	0,64	G. İçi	68,09	161	0,42		
	3. İyi	25	4,32	0,61	Top.	68,20	163			
Kurallar ve Yönetime Saygı	1. Kötü	36	4,08	0,51	G. Ara.	0,19	2	0,09	0,257	0,77
	2. Orta	103	4,10	0,60	G. İçi	61,49	161	0,38		
	3. İyi	25	4,00	0,77	Top.	61,69	163			
Sporda Sorumluluklara Bağlılık	1. Kötü	36	4,63	0,42	G. Ara.	0,28	2	0,14	0,583	0,55
	2. Orta	103	4,57	0,52	G. İçi	39,82	161	0,24		
	3. İyi	25	4,68	0,44	Top.	40,11	163			

	1. Kötü	36	4,26	0,64	G. Ara.	1,55	2	0,77		
Rakibe Saygı	2. Orta	103	4,04	0,64	G. İçi	72,13	161	0,44	1,736	0,17
	3. İyi	25	3,99	0,78	Top.	73,69	163			

*p<0.05

Tablo 6'da katılımcıların gelir durumu ile ahlaktan uzaklaşma ve çok boyutlu sportmenlik yönelimi alt boyutları arasındaki farklılıklar incelenmiştir. Tabloya göre ahlaktan uzaklaşma ve sportmenlik yönelimi alt boyutlarında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmamıştır (p>0,05).

Tablo 7. Yaşamın çoğunluğunun geçtiği yer değişkenine göre ahlaktan uzaklaşma ölçeği ve çok boyutlu sportmenlik yönelimi ölçeği alt boyutları anova testi analizi

Değişkenler	Grup	N	\bar{x}	S	ANOVA					
					KT	sd	KO	F	p	
Ahlaktan Uzaklaşma	1. Büyükşehir	110	2,80	0,99	G. Ara.	2,17	2	1,08		
	2. İl	35	2,61	0,98	G. İçi	153,75	161	0,94	1,137	0,32
	3. Kasaba/İlçe	19	2,49	0,85	Top.	155,92	163			
Sosyal Normlara Uyum	1. Büyükşehir	110	4,38	0,65	G. Ara.	0,89	2	0,44		
	2. İl	35	4,22	0,69	G. İçi	67,31	161	0,41	1,064	0,34
	3. Kasaba/İlçe	19	4,25	0,48	Top.	68,20	163			
Kurallar ve Yönetime Saygı	1. Büyükşehir	110	4,08	0,63	G. Ara.	0,56	2	0,28		
	2. İl	35	4,01	0,62	G. İçi	61,12	161	0,38	0,748	0,47
	3. Kasaba/İlçe	19	4,23	0,49	Top.	61,69	163			
Sporda Sorumluluklara Bağlılık	1. Büyükşehir	110	4,64	0,48	G. Ara.	0,48	2	0,24		
	2. İl	35	4,53	0,55	G. İçi	39,62	161	0,24	0,994	0,37
	3. Kasaba/İlçe	19	4,51	0,44	Top.	40,11	163			
Rakibe Saygı	1. Büyükşehir	110	4,06	0,68	G. Ara.	0,38	2	0,19		
	2. İl	35	4,06	0,72	G. İçi	73,30	161	0,45	0,427	0,65
	3. Kasaba/İlçe	19	4,22	0,52	Top.	73,69	163			

*p<0.05

Tablo 7'e bakıldığında katılımcıların yaşamının çoğunluğunu geçirdiği yer değişkeni ile ahlaktan uzaklaşma ve çok boyutlu sportmenlik yönelimi alt boyutları arasındaki farklılıklar incelenmiştir. Tabloya göre ahlaktan uzaklaşma ve sportmenlik yönelimi alt boyutlarında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmamıştır (p>0,05).

4.TARTIŞMA VE SONUÇ

Uluslararası spor organizasyonlarında aktif olarak yarışan milli takım sporcularının sportmenlik davranışları ile sporda ahlaktan uzaklaşma düzeylerinin incelendiği bu çalışmaya çoğunluğunu lisans mezunun oluşturduğu toplamda 164 sporcu katılmıştır.

Cinsiyet değişkenine göre sporcuların sportmenlik davranışları ve sporda ahlaktan uzaklaşma düzeyleri arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık bulunmamakla birlikte erkeklerin ahlaktan uzaklaşma düzeyleri puanları kadınlara göre daha yüksek çıkmıştır. Ayrıca kadınların sosyal normlara uyum, kurallar ve

yönetime saygı, sporda sorumluluklara bağlılık puanları erkeklere göre anlamlı farklılık göstermezken puanlarının erkeklere göre daha yüksek olduğu görülmüştür. Çalışmamızla paralel olarak Tel, Yaman ve Altun (2017) Spor Bilimleri Fakültesi öğrencilerinin sportmenlik davranışlarını konulu araştırmalarında öğrencilerin cinsiyete göre sportmenlik davranışlarında istatistiksel açıdan anlamlı fark tespit etmeseler de kadın öğrencilerin sportmenlik puanlarının erkeklere göre daha yüksek olduğu sonucuna varmışlardır. Yine diğer bir çalışmada Gürpınar ve Kurşun (2013) futbol ve basketbol branşı ile uğraşan sporcuların cinsiyet değişkenine göre sportmenlik puanları arasında anlamlı bir fark bulunmasa da tüm değişkenlerde kadınların erkeklere göre sportmenlik puanlarının daha fazla olduğunu belirtmişlerdir.

Bir diğer değişkende ise eğitim durumuna göre sporcuların sportmenlik davranışları ve sporda ahlaktan uzaklaşma düzeyleri arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık tespit edilmemiştir. Ancak lise mezunlarının ahlaktan uzaklaşma düzeyi puanları önlisans/lisans ve lisansüstü sporculara göre daha yüksek bulunmuştur. Ayrıca lisansüstü eğitim gören sporcularında sportmenlik davranışları puanlarının lise ve önlisans/lisans mezunu sporculara göre daha yüksek olduğu tespit edilmiştir. Bireylerin eğitim seviyesi ile birlikte bilinçleri ve daha kapsamlı düşünme düzeyleri de artmakta iken duydukları özgüvenleri de daha fazla olmaktadır. Bu ise davranışlarına yansımaktadır (Güllü ve Şahin, 2018). Ahlak ve değerlerin geliştirilip bireye aktarılmasında eğitim, en önemli kurumlardan biri olmak durumundadır (Dikmen, 2014).

Gelir durumu değişkenine göre sporcuların sportmenlik davranışları ve sporda ahlaktan uzaklaşma düzeyleri arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık görülmemiştir.

Katılımcıların yaşamının büyük çoğunluğunu geçirdikleri yer değişkenine göre sporcuların sportmenlik davranışları ve sporda ahlaktan uzaklaşma düzeyleri arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık görülmesi de yaşamlarının büyük çoğunluğunu büyükşehirlerde geçirmiş sporcuların ahlaktan uzaklaşma düzeyi puanlarının il ve ilçelerde geçirenlere göre daha yüksek olduğu görülmektedir. Genç, kimliği bulmak ve bir yol çizmek ister. Ülkemiz birbirinden farklı fikir ve tutumların etkisine açıktır. Öncelikle büyükşehir merkezlerinde birbirinden çok farklı yaşam biçimi ve dünya görüşü gençler tarafından gözlenebilmektedir. Kendine uygun bir dünya görüşü arayan genç, çevrelerinin etkisinde kalabilmektedir. Kimlik arama ve kendini ispat etme dönemindeki bir insan için hangi değer hükümlerine ne ölçüde uyacağı ve uymayacağını kestirmek güçleşmektedir (Kulaksızoğlu, 1990). Bu durumda değerlendirildiğinde büyükşehirlerde yaşanan sporcuların kendilerini ispat etmek için farklı ahlak dışı davranışlarda bulunma durumları söz konusu olabilmektedir.

Mallia ve ark., (2019) genç takım sporcuları üzerine yaptıkları çalışmada genç sporcularda özerk motivasyonun teşvik edilmesinin ve özerklik desteği ile

memnuniyetin sağlanması, sosyal davranışlara yönelik tutumları teşvik edebileceğini ve kural geçişlerini en aza indirebileceği sonucuna varmışlardır

Bu çalışmanın sonucuna göre, katılımcıların ahlaktan uzaklaşma düzeyleri arttıkça sportmenlik davranışları azalmaktadır. Katılımcıların genel itibarıyla sporda kurallara uydukları ve yönetime saygılı oldukları söylenebilir. Ayrıca sorumluluklarını iyi bildikleri ve ahlaki kurallara bağlı oldukları araştırma sonuçlarından anlaşılmaktadır. En düşük ortalama rakiplerine saygı yönelimi alt boyutuna ait olsa da ortalama düzeyin üzerinde çıkması olumlu olarak değerlendirilmektedir. Bu çalışmada yalnızca milli sporcuların sportmenlik davranışları ve sporda ahlaktan uzaklaşma düzeyleri incelenmiştir. Gelecek çalışmalarda milli sporcular ile milli olmayan sporcuların sportmenlik davranışları ve sporda ahlaktan uzaklaşma düzeyleri arasındaki farkın bireysel ve takım sporlarına göre ayrılarak incelenmesi alana katkı sağlayabilir.

5. KAYNAKÇA

Balçikanlı, S. G., & Yıldırım, İ. (2011). Profesyonel futbolcuların sportmenlik yönelimleri ve empatik eğilim düzeyleri. *Sportmetre Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*, 9(2), 49-56.

Bandura A. (1999). *Social cognitive theory of personality*. İçinde Cervone, Y., & D, Shoda, D. (Eds). *The coherence of personality: Social-cognitive bases of consistency, variability, and organization* (185-241). New York: Guilford Press.

Boardley, I. D., & Kavussanu, M. (2008). The moral disengagement in sport scale short. *Journal of Sports Sciences*, 26(14), 1507-1517

Büyüköztürk, Ş., Kılıç Çakmak, E., Akgün, Ö. E., Karadeniz, Ş., & Demirel, F. (2017). *Bilimsel araştırma yöntemleri*. Ankara: Pegem.

Dikmen, F. (2014). Ahlak, değerler ve eğitimi. *Bülent Ecevit Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 1(2), 167-174.

Efek, E., Sivrikaya, Ö., & Sadık, R. (2018). Spor bilimleri alanında okuyan üniversite öğrencilerinin ahlaki gelişim düzeyleriyle spor tutumları arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Journal of Social And Humanities Sciences Research (JSHSR)*, 5(29), 3895-3903.

Erdemli, A. (2006). *Temel sorunlarıyla spor felsefesi*. İstanbul: E Yayınları

Güllü, S., & Şahin, S. (2018). Milli güreşçilerin sportmenlik yönelim düzeyleri üzerine bir araştırma. *Turkish Studies*, 13(18), 705-718.

Gürpınar, B. (2015). Sporda ahlaktan uzaklaşma ölçeği kısa formunun Türk kültürüne uyarlanması: Geçerlik ve güvenilirlik çalışması. *Ankara Üniv Spor Bil Fak*, 13(1), 57- 64.

Gürpınar, B., & Kurşun, S. (2013). Basketbolcuların ve futbolcuların sportmenlik yönelimleri. *Mediterranean Journal of Humanities*. 3(1), 171-176.

Karasar, N. (2016). *Bilimsel Araştırma yöntemi: Kavramlar ilkeler teknikler*. 31. Baskı, Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.

Kavussanu, M. (2006). Motivational predictors of prosocial and antisocial behaviour in football. *Journal of Sports Sciences*, 24, 575–588.

Kavussanu, M. (2008). Moral behaviour in sport: A critical review of the literature. *International Review of Sport and Exercise Psychology*, 1, 124–138.

Koç, Y. (2013). Beden eğitimi dersi sportmenlik davranışı ölçeği (BEDSDÖ). *Erzincan Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 15(1), 96-114.

Koç, Y., & Seçer, E. (2018). Spor bilimleri alanında eğitim gören üniversite öğrencilerinin sportmenlik davranışları ile saygı düzeyleri arasındaki ilişkinin incelenmesi. *CBÜ Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*, 13(2), 247-259.

Kulaksızoğlu, A. (1990). Gençlik çağı ve ülkemizde gençlik sorunları. *M.Ü. Atatürk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 2, 133-144.

Küçükali, O., Aydemir, N., & Gürpınar, B. (2017). *Takım sporu yapan genç sporcuların değer türleri ile ahlaktan uzaklaşma arasındaki ilişki ve onların değer sistemleri*. 15. Uluslararası Spor Bilimleri Kongresi, Antalya.

Mallia L., Lucidi F., Zelli A., Chirico A., & Hagger M. S. (2019) Predicting moral attitudes and antisocial behavior in young team sport athletes: A self-determination theory perspective. *J Appl Soc Psychol*, 49, 249–263. <https://doi.org/10.1111/jasp.12581>

Sezen-Balçıklı, G. (2010). The Turkish adaptation of multidimensional sportpersonship orientation scale-MSOS: A reliability and validity study. *Gazi Journal of Physical Education and Sports Science*, 15(1), 1-10.

Schofield, E., Rhind, D. J. A., & Blair, R. (2017). Human rights and sports mega-events: The role of moral disengagement in spectators. *Journal of Sport and Social Issues*,. doi:10.1177/0193723517730813

Shrout, M. R., Voelker, D. K., Munro, G. D. & Kubitz, K. A. (2017). Associations between sport participation, goal and sportpersonship orientations, and moral reasoning. *Ethics & Behavior*, 27(6), 502-518. Doi: 10.1080/10508422.2016.1233494

Shields, D. L., LaVoi, N. M., Bredemeier, B. L., & Power, F. C. (2007). Predictors of poor sportpersonship in youth sports: Personal attitudes and social influences. *Journal of Sport & Exercise Psychology*, 29, 747–762.

TEL, M., Yaman, Ç., & Altun, M. (2017). Spor bilimleri fakültesi öğrencilerinin sportmenlik davranışları hakkındaki görüşleri. *Uluslararası Kültürel ve Sosyal Araştırmalar Dergisi (UKSAD)*, 3(Special Issue 2), 16-26.

Türksoy Işım, A., Güvendi, B., & Toros, T. (2019). Amatör lig futbolcularında sporda ahlaktan uzaklaşma, güdusel iklim ve karar verme. *International Journal of Social Sciences and Education Research*, 5(1), 54-62. Doi: 10.24289/ijsser.483295

Vallerand, R. J., Briere, N. M., Blanchard, C., & Provencher, P. (1997). Development and validation of the multidimensional sportpersonship orientations scale. *Journal of Sport & Exercise Psychology*, 19(2), 197-206.

Makale Geliş (Submitted): 10.09.2019

Makale Kabul (Accepted): 18.12.2019